

ALISHER NAVOIYNING “VAQFIYA” ASARI O’RGANILISHI**Alijonova Begoyim****Farg’ona davlat universiteti****Filologiya va tillarni o’qitish: o’zbek tili yo’nalishi 2-bosqich talabasi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20051985>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Alisher Navoiyning “Vaqfiya” asari mazmuni, uning yaratilish tarixi hamda ijtimoiy-ma’rifiy ahamiyati yoritilgan. Asarda Navoiy tomonidan o’z mulklarini vaqf sifatida xalq manfaatiga, ilm-fan va ta’lim rivojiga bag’ishlash tamoyillari huquqiy va ma’naviy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, “Vaqfiya” orqali Temuriylar davridagi ijtimoiy hayot, vaqf tizimi va Navoiy shaxsining saxovatparvarlik hamda insonparvarlik g’oyalari ochib berilgan. Maqolada asarning tarixiy manba sifatidagi ahamiyati ham ko’rsatib o’tilgan.

Kalit so’zlar: Alisher Navoiy, “Vaqfiya”, vaqf tizimi, Temuriylar davri, insonparvarlik, saxovat, ilm-fan, ma’rifat, huquqiy hujjat, madaniy meros.

O’zbek mumtoz adabiyotining yirik namoyandasi Alisher Navoiyning boy ilmiy-adabiy merosi xalqimiz ma’naviy hayotida muhim o’rin tutadi. Uning asarlari nafaqat badiiy qiymati, balki tarixiy, ijtimoiy va falsafiy mazmuni bilan ham ahamiyatlidir. Shunday asarlardan biri “Vaqfiya” bo’lib, unda Navoiy tomonidan barpo etilgan xayriya ishlari, ijtimoiy inshootlar va ularning faoliyati haqida muhim ma’lumotlar berilgan.

“Vaqfiya” asari Navoiyning davlat arbobi sifatidagi faoliyatini, uning xalq farovonligi yo’lida qilgan sa’y-harakatlarini aks ettiradi. Shu bois bu asar nafaqat adabiy, balki tarixiy hujjat sifatida ham katta qimmatga ega. Alisher Navoiyning “Vaqfiya” asari XV asr o’zbek mumtoz adabiyotining o’ziga xos yodgorliklaridan biri bo’lib, u nafaqat adabiy, balki huquqiy va ijtimoiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Asar Navoiy tomonidan o’zining mol-mulki, yer-suvi va daromadlarini jamiyat foydasiga bag’ishlash maqsadida yozilgan hujjat sifatida shakllangan.

“Vaqfiya” asarida muallif o’zining vaqf mulklari qanday tashkil etilgani, ularning daromadi qaysi maqsadlarga yo’naltirilishi hamda kimlar tomonidan boshqarilishi haqida aniq va tartibli ma’lumotlar beradi. Bu jihatdan asar o’sha davrning huquqiy va iqtisodiy tizimini o’rganish uchun muhim manba hisoblanadi. Asarning asosiy g’oyalardan biri — ilm-fan va ma’rifatni qo’llab-quvvatlashdir. Navoiy o’z mulklarini maktab, madrasa, masjid va boshqa ijtimoiy muassasalar rivoji uchun sarflashni ko’zda tutgan. Bu esa uning jamiyat taraqqiyotiga befarq bo’lmagan, balki uni rivojlantirishga intilgan buyuk mutafakkir ekanini ko’rsatadi.

Shuningdek, “Vaqfiya”da insonparvarlik, adolat va saxovat g’oyalari ham yaqqol ifodalangan. Navoiy uchun boylik shaxsiy farovonlik vositasi emas, balki jamiyat farovonligi uchun xizmat qiluvchi vosita sifatida qaralgan. Bu qarashlar bugungi kunda ham o’z ahamiyatini yo’qotmagan.

Tarixiy nuqtayi nazardan, “Vaqfiya” Temuriylar davridagi ijtimoiy tuzum, vaqf institutining faoliyati va madaniy hayot haqida qimmatli ma’lumotlar beradi. Asar orqali biz Navoiy yashagan davrning ijtimoiy tuzilishi va ma’naviy muhitini chuqurroq tushunish imkoniga ega bo’lamiz. Tilshunoslar esa asarning til xususiyatlarini tahlil qilib, undagi leksik va grammatik birliklarni o’rganish orqali eski o’zbek adabiy tilining rivojlanish bosqichlarini aniqlaganlar. Asar eski o’zbek tilida yozilgan bo’lib, unda arab va fors tillaridan kirib kelgan so’zlar keng qo’llanilgan. Bu esa o’sha davr adabiy tilining o’ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi.

Shuningdek, asarda rasmiy-uslubiy nutq unsurlari ustun bo‘lib, bu uning hujjat xarakteriga ega ekanligini ko‘rsatadi. Bugungi kunda “Vaqfiya” asari tarixiy manba sifatida katta ilmiy ahamiyatga ega. U orqali o‘tmishdagi ijtimoiy tizim, xayriya ishlari va davlat boshqaruvi haqida muhim ma‘lumotlar olinadi. Shu bilan birga, asar yosh avlodni ezgulik, saxovat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda ham muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Alisher Navoiyning “Vaqfiya” asari uning yuksak ma‘naviyati, xalqparvarligi va ilm-fanga bo‘lgan katta e‘tiborini yaqqol namoyon etadi. Ushbu asar nafaqat tarixiy hujjat, balki insonparvarlik va ma‘rifatparvarlik g‘oyalari targ‘ib qiluvchi muhim manba sifatida ham qadrlanadi. “Vaqfiya” bugungi kunda ham yosh avlodni ezgulik, adolat va ilmga intilish ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Navoiy, Alisher. “Vaqfiya”. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti
2. Navoiy Alisher. Mukammal asarlar to‘plami (XIV–XV jildlar). – Toshkent: O‘zbekiston Fanlar akademiyasi nashriyoti.
3. Sirojiddinov, Sh. Alisher Navoiy: hayoti va ijodi. – Toshkent: Fan nashriyoti
4. Karimov, N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
5. Yusupov, M. Temuriylar davri madaniyati va adabiyoti. – Toshkent: Ma‘naviyat nashriyoti.